

אוניברסיטת בר-אילן
המחלקה למדעי המדינה

אתניות: פוליטיקה וסכסוך
71-780-01 סמסטר ב, תשס"ז
פרופ' עמיקם נחמני
תואר שני, קורס בחירה שנתי

יום א, 16-20
שעת קבלה: יום א, 15:00 - 16:00

כללי

הגורם האתני היה והינו מאיץ - לעיתים מרכזי - של תהליכים חברתיים, פוליטיים ולאומיים, מהם אלימים וסיכסוכיים, הן בזירה הפנימית והן בסביבה הבינלאומית. בשעור ננסה ללבן את מירב מימדיה של סוגיית האתניות.

נגדיר מהי אתניות ובמה היא נבדלת מלאומיות, מגזענות ומתופעות חברתיות ופוליטיות אחרות. נדון במרכיבים השונים המאיצים את האתניות, כמו גם באלה שהם יריביה ואף אויביה. נבחן את היסטורית האתניות ואת חקר האתניות, וזאת לאורן של בעיות אתניות מהעבר ומימינו. נעריך את משקלה של האתניות כיום בחלקי העולם השונים. לבסוף, השעור יעמוד על משקל הגורם האתני במזה"ת בישראל.

דרישות הקורס וחובות התלמידים

1. סגירת טלפונים ניידים.
2. נוכחות סדירה.
3. עבודה בהיקף של 10 עמודים להגשה במהלך סמסטר ב. נושא העבודה יאושר עד 30.4.2007 פרטים נוספים בתחילת שנה"ל. משקל העבודה בציון הסופי: 20%.
4. בחינת סוף שנה שתכלול את חומר ההרצאות + פריטים מביבליוגרפית החובה. משקל הבחינה בציון הסופי: 80%.

קריאת חובה ורשות

בכל פריט מקריאת החובה והרשות אשר בו לא מצויינים העמודים המדוייקים לקריאה, הדבר יצויין במהלך שנה"ל

Manning Nash, The Cauldron of Ethnicity in the Modern World. Chicago, The University of Chicago Press, 1989, pp. 1-20.

שמור מדעי המדינה לפי NAS (135303) וגם תדפיס 4533 (259305)

Zdzislaw Mach, Symbols, Conflict, and Identity Essays in Political Anthropology. NY: State University of New York Press, 1993, Ch.5, pp. 211-261.

תדפיס 8413 (511526)

רשות

Patrick J. Geary, The Myth of Nations. Princeton, N.J., Princeton University Press, 2002

בספריה להיסטוריה (518517) GEA 305.8004

Edward Mortimer (ed.), People, Nation and State. The Meaning of Ethnicity and Nationalism. London, Tauris, 1999

305.8 PEO 1999 (545059)

Thomas Hylland Eriksen, Ethnicity and Nationalism. Anthropological Perspectives. London, Pluto Press, 1993

שמור מדעי המדינה לפי ERI (256990)

Anthony D. Smith, The Ethnic Origins of Nations. Oxford: Blackwell, 1986, pp. 6-18

שמור מדעי המדינה לפי SMI (109283)

2. מתודולוגיה השוואתית

Mattei Dogan and Dominique Pelassy, How to Compare Nations. Strategies in Comparative Politics. Chatham, NJ: Chatham House, 1990, 2nd ed., pp. 3-23.

306.2 DOG (166621)

3. לאומיות ואתניות

Anthony D. Smith, "The Ethnic Sources of Nationalism," Survival, Vol. 35, No. 1, Spring 1993, pp. 48-62.

כתב עת בספרית מדעי החברה וגם תדפיס 5024 (324586)

Ted Robert Gurr, Minorities at Risk: A Global View of Ethnopolitical Conflicts. Washington, D.C.: US Institute of Peace Press, 1993, pp. 89-138.

שמור מדעי המדינה לפי GUR (250620)

בנדיקט אנדרסון, קהילות מדומיינות. הגיגים על מקורות הלאומיות ועל התפשטותה. מאנגלית: דן דאור. תל אביב, האוניברסיטה הפתוחה, 2000

שמור מדעי המדינה לפי אנד.קה (411697)

אנתוני ד. סמית, האומה בהיסטוריה. תירגמה מאנגלית: איה ברויאר. ירושלים, החברה ההיסטורית הישראלית, 2003, עמודים 19-100

שמור מדעי המדינה לפי סמי.אמ (544890)

אריק הובסבאום, לאומיות ולאומים מאז עידן המהפכה (תרגום מאנגלית: עידית שור), תל אביב, רסלינג, 2006

בספריה להיסטוריה: 320.54 הוב.לא (1110390)

רשות

Anthony D. Smith, The Ethnic Revival in the Modern World. Cambridge: Cambridge University Press, 1981, pp. 58-62.

שמור מדעי המדינה לפי SMI (189913)

James G. Kellas, The Politics of Nationalism and Ethnicity. NY: St. Martin's Pr, 1991, pp. 8-33.

320.54 KEL (256850)

Walker Connor, "A Nation is a Nation, is a State, is an Ethnic Group, is a ...", in John Hutchinson & Anthony D. Smith (eds.), Nationalism, Oxford: Oxford Univ Pr, 1994, pp. 36-46.

שמור מדעי המדינה לפי NAT (276614)

Elie Kedourie, "Nationalism and Self-Determination", *Ibid.*, pp. 49-55.

שמור מדעי המדינה לפי NAT (276614)

Anthony D. Smith, "The Origins of Nations", *Ibid.*, pp. 147-154.

שמור מדעי המדינה לפי NAT (276614)

Walker Connor, "When is a Nation", *Ibid.*, pp. 154-159.

שמור מדעי המדינה לפי NAT (276614)

ארנסט גלנר, לאומים ולאומיות. תל אביב: האוניברסיטה הפתוחה, 1994.

שמור מדעי המדינה לפי גלנ.לא (261297)

Anna Triandafyllidou, "National Identity and the 'Other'", Ethnic and Racial Studies, Vol. 21, No. 4, 1998, pp. 593-612.

כתב עת בספרית מדעי החברה וגם תדפיס 6226 (408567)

4. אתניות וסכסוך

Ted Robert Gurr, pp.34-122.

שמור מדעי המדינה לפי GUR (250620)

Melvin Small and David Singer, Resort to Arms, International and Civil Wars, 1816-1980. London: SAGE Publications, 1982, pp. 203-220.
תדפיס 1482 (201155)

Charles W. Kegley and Eugene R. Wittkopf, World Politics: Trends and Transformation. New York: St. Martin's Press, 1997, 6th edition, pp. 367-371.
שמור מדעי המדינה לפי KEG (354608)

5. אירידנטיזם ואתניות

Naomi Chazan (ed.), Irredentism and International Politics. Boulder, Colorado: Lynne Rienner, 1991, pp. 1-22 (Chazan and Horowitz).
327 IRR (148628)

6. מחקר אתני

Donald L. Horowitz, Ethnic Groups in Conflict. Berkeley: University of California Press, 1985, pp. 3-54.
שמור מדעי המדינה לפי HOR (43682)

רשות

David Muga, "Academic Sub-cultural Theory and the Problematics of Ethnicity: A Tentative Critique," Journal of Ethnic Studies, Vol. 12, No. 1, Spring 1984, pp. 1-51.
תדפיס 4429 (256377)

Joseph Rothschild, Ethnopolitics: A Conceptual Framework. New York: Columbia University Press, 1981, pp. 1-32.
323.1 ROT (245490)

7. אתניות ופליטים

Kathleen Newland, "Ethnic Conflict and Refugees," Survival, Vol. 35, No. 1, Spring 1993, pp. 81-101.
כתב עת בספרית מדעי החברה

United Nations High Commissioner for Refugees, The State of the World's Refugees 1997-98. Oxford: O.U.P., 1997, pp. 1-49.
תדפיס 7239 (435907)

רשות

Gil Loescher, Refugee Movements and International Security. London: IISS, Adelphi Papers, 268, 1992.
325.21 LOE (190852)

ברטולט ברכט, שיחות של פליטים. ירושלים ותל-אביב: שוקן, 1996.
בספריה למידענות 823.91 ברט (329092)

8. טיהור אתני, זיהום אתני: אונס במאבקים אתניים

סוזן בראונמילר, בניגוד לרצוננו. תל-אביב: המין השני, 1980, עמ' 1-132.
שמור סוציולוגיה לפי ברא.בנ (113852)

Joshua S. Goldstein, War and Gender. How Gender Shapes the War System and Vice Versa. Cambridge, UK, Cambridge University Press, 2001
355.0208 GOL (493516)

רשות

Katherine Wing and Sylke Merchan, "Rape, Ethnicity and Cultural," Spirit Injury from Bosnia to Black America, Columbia Human Rights Law Review, 25, 1, 1993, pp. 1-48.
תדפיס 946 (294538)

סומרסט מוהם, "הבלתי מנוצחת", מתוך: גשם: תל-אביב: זמורה, ביתן, מודן, תשנ"א, עמ' 271-294.
בספריה לספרות 828.91 מוה.גש (164295)

שולמית לפיד, גיא אונג. ירושלים, כתר, 1982.
בספריה לספרות וגם במדף פתוח C2 לפי.גי (214974)

9. המימד התרבותי: מילה ומילת נשים
נואל אס-סעדאוי, מאחורי הרעלה, נשים בעולם הערבי. תל-אביב: מסדה, 1988, עמ' 9-108.
שמור סוציולוגיה לפי סעד.מא (86932)

ווריס דירי, קתלין מילר, פרח המדבר. תל אביב: דניאלה די-נור, 1999.
305.42 וריס (428916)

10. המימד התרבותי: דת ואתניות
David C. Rapaport, "Some General Observations on Religion and Violence", in Mark Jurgensmeyer (ed.), Violence and the Sacred in the Modern World. London: Frank Cass, 1992, pp. 118-140.
תדפיס 967 (204993)

רשות
Mark Juergensmeyer, The New Cold War? Religious Nationalism Confronts the Secular State. Berkeley: California, Univ. of California Press, 1993, Ch. 6 (pp. 153-170).
שמור מדעי המדינה לפי JUE (221293)

Rene Girard, Violence and the Sacred. (Translated by Patrick Gregory), Baltimore: The Johns Hopkins Univ. Press, 1977, Ch. 1 (pp. 1-38).
תדפיס 5457 (355801)

Jonathan Fox, "The Ethnic Religious Nexus: the Impact of Religion on Ethnic Conflicts", Civil Wars, 3, 3, Autumn 2000, pp. 1-22
אין בארץ

11. קהילה אתנית
Anthony D. Smith, The Ethnic Origins of Nations, pp. 21-46.
מדעי המדינה לפי SMI (109283)

12. אתניות וסביבה בינ"ל
Ted Robert Gurr, "Peoples Against States: Ethnopolitical Conflict and the Changing World System", International Studies Quarterly, 1994, 38, pp. 347-377.
תדפיס 3694 (323866)

13. הגירה ואתניות
(פרטים ינתנו בהמשך)

14. אוכלוסיות אזרחיות במאבקים אתניים: ילדים חיילים
Ed. Cairns, Children and Political Violence. Oxford: Blackwell Publishers, 1996.
אין

Ilene Cohn and Guy Goodwin-Gill, Child Soldiers: The Role of Children in Armed Conflict. Oxford: Clarendon Press, 1994.
אין

Denis Fair, "War and Africa's Children". Africa Insight, Vol. 25, No. 3, 1995, pp. 212-215.
תדפיס 7682 (465641)

Janet Fleischman and Lois Whitman, "The Child Soldiers". Africa Report, Vol. 39, No. 4, 1994, pp. 65-66.

תדפיס 7683 (465647)

Guy Goodwin-Gill, "Conclusions and Recommendations from the Henry Dunant Institute Study 'Child Soldiers'". Child Soldiers: Report From a Seminar by Radda Barnen and the Swedish Red Cross, 12-13 February 1994, pp. 15-21.

אין

Patrick McCormick, "Taking the Guns Away: Demobilizing Child Soldiers". UNICEF Report on the Impact of Armed Conflict on Children, December 1996, pp. 1-2.

אין

UNICEF, "Children in Armed Conflict, an Annotated Listing of Information, Research Sources and Documentation Center". UNICEF Geneva Office. January 1996, pp. 27-38.

אין

15. אתניות במזה"ת

Milton Esman and Itamar Rabinovitch (eds.), Ethnicity, Pluralism, and the State in the Middle East. Ithaca: Cornell University Press, 1988, pp. 3-31; 271-287

(מאמרי המחברים + אלי כדורי).

305.800956 ETH 1988 (97978)

Michael E. Brown, The International Dimensions of Internal Conflict. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press, 1996 (Rachel Branson, "Cycles of Conflict in the Middle East and North Africa", pp. 205-234).

341.68 INT 1996 (314089)

רשות

Iliya F. Harik, "The Ethnic Revolution and Political Integration in the Middle East," International Journal of Middle Eastern Studies, Vol. 3, 1972, pp. 303-323.

תדפיס 3979 (330623)

Gabriel Ben-Dor, "Ethnopolitics and the Middle Eastern State," in Esman and Rabinovitch op. cit., pp. 71-92.

305.800956 ETH 1988 (97978)

16. מיעוטים מול אסלאם ופאן אסלאמיזם

Hrair Dekmejian, "The Anatomy of Islamic Revival: Legitimacy Crisis, Ethnic Conflict and Search for Islamic Alternatives," Middle East Journal, (MEJ), Vol. 34, No. 1, Winter 1980, pp. 1-13.

כתב עת בספריית מדעי החברה

רשות

P.J. Vatikiotis, "Non-Muslims in Muslim Society: A Preliminary Consideration of the Problem on the Basis of Recent Published Works by Muslim Authors." In Esman and Rabinovitch, op. cit., pp. 54-70.

305.800956 ETH 1988 (97978)

William M. Brinner, "Arabs and Muslims as Minorities: an Historical Overview", Asian and African Studies, Vol. 27, Nos. 1+2, March/July 1993, pp. 9-23 [in: Elie Rekhess (ed.), The Arab Minority in Israel: Dilemmas of Political Orientation and Social Change].

תדפיס 5168 (330255)

17. מיעוטים מול פאן-ערביזם

Stewart Reiser, "Pan Arabism Revisted," MEJ, Vol. 37, No. 1, Spring 1983, pp. 218-233.
(MIDDLE EAST JOURNAL) כתב עת בספרית מדעי החברה

רשות

N. Aruri, "Nationalism and Religion in the Arab World: Allies or Enemies," Muslim World, Vol. 67, No. 4, Oct. 1978, pp. 266-279.
תדפיס 942 (294436)

18. כורדים

Philip Robins, "The Overlord State: Turkish Policy and the Kurdish Issue," International Affairs, Vol. 69, No. 4, Oct. 1993, pp. 657-676.
כתב עת בספרית מדעי החברה

19. אתניות בישראל

Hana Herzog, "Political Ethnicity as a Socially Constructed Reality: The Case of Jews in Israel," in Esman and Rabinovitch, op.cit., pp. 140-154.
305.800956 ETH 1988 (97978)

ברוך קימרלינג, מהגרים, מתיישבים, ילידים: המדינה והחברה בישראל – בין ריבוי תרבויות למלחמת תרבות. תל אביב, עלמא/עם עובד, 2004
E 306 קימ.מה (578585)

רשות

Baruch Kimmerling, "Boundaries and Frontiers of the Israeli Control System: Analytical Conclusions," in Baruch Kimmerling (ed.), The Israeli State and Society. Albany: State University of New York Press, 1989, pp. 265-284.
תדפיס 7257 (435912)

דן הורוביץ ומשה ליסק, מצוקות באוטופיה, ישראל - חברה בעומס יתר. ת"א: עם עובד, 1990, עמ' 7-141.
שמור מדעי המדינה לפי הור. מצ (133909)

עוז אלמוג, פרידה משרוליק. שינוי ערכים באליטה הישראלית. כרכים א + ב. חיפה, הוצאת הספרים של אוניברסיטת חיפה + זמורה ביתן, 2004
E 303.4 אלמ.פר (585220)

עוז אלמוג, הצבר – דיוקן, תל אביב, עם עובד, 1997
שמור סוציולוגיה לפי אלמ.צב וגם במוגבלת (ספריה מרכזית) ובספרות E 990 אלמ.צב (337776)

יהודה שנהב, היהודים הערבים. לאומיות, דת ואתניות, תל אביב, עם עובד, 2003
שמור סוציולוגיה לפי שנה.יה (569807)

20. ערביי ישראל

עוזי בנזימן ועטאללה מנצור, דיירי משנה. ערביי ישראל, מעמדם והמדיניות כלפיהם. ירושלים: כתר, 1992, עמ' 11-100.
שמור מדעי המדינה לפי בנז.די (191991)

Calvin Goldscheider, "Arab Israelis: Demography, Dependency, and Distinctiveness," in Elie Rekhess (Ed.), The Arab Minority in Israel: Dilemmas of Political Orientation and Social Change. Asian and African Studies, vol. 27, Nos. 1+2, March/July 1993, pp. 67-84.
תדפיס 5169 (330271)

Nadim Rouhana, "Accentuated Identities in Protracted Conflicts: the Colletive Identity of the Palestinian Citizens in Israel," Ibid, pp. 97-128.
תדפיס 5170 (330281)

בנימין נויברגר, המיעוט הערבי: נידור והשתלבות. בתוך: ממשל ופוליטיקה במדינת ישראל, יחידה 11, תל-אביב: האוניברסיטה הפתוחה, 1998.
שמו מדעי המדינה לפי אונ.ממ (365269)

רות גביוון, דפנה הקר, השסע היהודי - ערבי בישראל: מקראה. ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2000.
שמו סוציולוגיה לפי שסע.הי (451247)

רות גביוון, עסאם אבו-ריא, השסע היהודי - ערבי בישראל: מאפיינים ואתגרים. ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה, נייר עמדה 13, אפריל 1999.
שמו מדעי המדינה לפי גבי.שס (418221)

חוואלה אבו בקר, דני רבינוביץ, הדור הזקוף. תל אביב, כתר, 2002
(E 329.1 רבי.זו (529212))

מחמד אמארה וסופיאן כבהא, זהות חצויה. חלוקה פוליטית והשתקפויות חברתיות בכפר חצוי, גבעת חביבה, המכון לחקר השלום, 1996
שמו סוציולוגיה לפי אמא.זה (313953)

יצחק רייטר (עורך), דילמות ביחסי יהודים - ערבים בישראל, ירושלים, שוקן, 2005
שמו מדעי המדינה לפי דיל.בי (1068678)

21. החרדים

עמנואל סיוון וקימי קפלן (עורכים), חרדים ישראלים. השתלבות בלא טמיעה? ירושלים, מכון ון ליר והקיבוץ המאוחד, תשס"ד, 2003
296.682 חרד.יש (568451)

מנחם פרידמן, החברה החרדית: מקורות, מגמות, תהליכים. ירושלים: מכון ירושלים לחקר ישראל, 1991.
שמו סוציולוגיה לפי פרי.חב וגם בספריה המרכזית (מדף פתוח ומוגבלת) A 682 פרי.חב (183851)

מנחם פרידמן, חברה במשבר לגיטימציה. ירושלים, מוסד ביאליק, 2001
שמו סוציולוגיה לפי פרי.חב (486764)

תמר אלאור, משכילות ובורות. תל-אביב: עם עובד, 1992.
שמו סוציולוגיה לפי אלא.מש (205514)

אשר כהן, הטלית והדגל. ירושלים, יד יצחק בן צבי, 1998
שמו מדעי המדינה לפי כהן.טל וגם בספריה המרכזית D 642 כהן.טל (384442)

אמנון לוי, החרדים. ירושלים, כתר, 1988
שמו סוציולוגיה לפי לוי.חר (94431)